

DÜZELTME

Siyasi Partilerin Kapatılması ve Demokratik Toplumda Gereklilik İlkesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir İnceleme

Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi'nin Yıl 3, 2018/1 sayısında, 73-106 sayfa aralığında yayınlanan “*Siyasi Partilerin Kapatılması ve Demokratik Toplumda Gereklilik İlkesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir İnceleme*” başlıklı sayın Dr. Öğr. Üyesi Zeynep HAZAR’a ait makalenin 98. sayfasında, “3. Siyasi Partilerin Kapatılması ve Gerekliliğin Anlamı: Bastıran Bir Toplumsal İhtiyaç ve Ölçülülük” başlığı altında dizgi sürecinde sehven silinen kısımlar olduğu için ilgili başlık düzeltilmiş olarak aşağıda sunulmaktadır. Bundan dolayı yazardan ve değerli okuyucularımızdan özür dileriz.

YBHD Editörler Kurulu

3. Siyasi Partilerin Kapatılması ve Gerekliliğin Anlamı: Bastıran Bir Toplumsal İhtiyaç ve Ölçülülük

Mahkemeye göre “*gerekli*” nitelemesi 40. maddenin ikinci fıkrası anlamında “*zorunlu (indispensable)*” terimiyle eş anlamlı olmadığı gibi 2. maddenin 2. fıkrası ve 6. maddenin 1. fıkrasındaki “*mutlak surette gerekli (absolutly necessary)*” ve “*muhakkak gerekli (strictly necessary)*” kelimeleriyle ve 15. maddenin 1. fıkrasındaki “*tam tamına durumun gerektirdiği ölçüde (to the extent strictly required by the exigencies of the situation)*” ifadesiyle eş anlamlı olmadığı gibi, “*kabul görebilir (admissible)*”, “*normal ordinary)*”, “*yararlı (useful)*”, “*makul (reasonable)*” veya “*elverişli (desirable)*” terimlerinin yumuşaklığına da sahip değildir. Sözleşme kapsamında “*gereklilik*” meşru amacı korumak için daha az sınırlayıcı bir müdahalenin yapılmasının mümkün olmamasını ifade etmektedir¹⁰⁵.

---

¹⁰⁵ **Korff, Douwe**; “*The Standard Approach Under Articles 8-11 ECHR and Article 2 ECHR*”, 3, <http://ec.europa.eu/justice/news/events/conference_dp_2009/presentations_speeches/KORFF_Douwe_a.pdf>, s.e.t. 8.2.2017.

Mahkeme, siyasi partilerin kapatılmasında gereklilik incelemesi yaparken iki hususu göz önüne alır. Öncelikle Sözleşmecî devlet tarafından yapılacak müdahalenin “*bastıran bir toplumsal ihtiyaca (a pressing social need)*” cevap vermesi gerekmektedir¹⁰⁶. Böyle bir ihtiyacın var olup olmadığının tespiti, öncelikle müdahalenin yapıldığı tarihte ülkenin içinde bulunduğu duruma göre değerlendirilecektir. Aynı zamanda Sözleşmecî devletin müdahalesi, ülkenin içinde bulunduğu duruma ilişkin hususlara dayanan kabul edilebilir bir değerlendirmeye dayanmalıdır¹⁰⁷. Siyasi parti kapatma davalarında bastıran bir toplumsal ihtiyacın olup olmadığının tespiti başlıca üç sorunun cevabı ile aranmaktadır: (1) Demokrasi için tehlike oluşturan makul deliller yeterli derecede mevcut mudur? (2) Siyasi partinin liderleri ve üyelerinin eylemleri ve konuşmaları bir bütün olarak partiye atfedilebilir mi? (3) Partiye atfedilebilen eylem ve konuşmalar bir bütün olarak demokratik toplum kavramıyla uyumlu olmayan bir toplum modeli sunuyor mu?¹⁰⁸. Mahkeme bu üç sorunun cevabına göre partiye uygulanan kapatma tedbirinin demokratik toplumda gerekli olup olmadığına karar vermektedir.

Bunun yanında Mahkeme parti kapatma davalarında ülkenin içinde bulunduğu durum kadar tarihsel arka planı ve ülkenin siyasal sistemini de dikkate almaktadır. Nitekim Refah partisi kararında 11. maddenin ihlal edilmediği kararını verirken Anayasadaki laiklik ilkesinin Türkiye için ifade ettiği tarihsel, siyasal ve sosyolojik anlam üzerinde dururken¹⁰⁹, Herri Batasuna ve Batasuna kararında İspanya’daki özerklikler sistemini ve ayrılıkçı partilere tanınan geniş özgürlük alanını dikkate almıştır¹¹⁰. Benzer bir biçimde DTP kararında, DTP ile yakın siyasal söyleme sahip tüm siyasi partilerin Anayasa Mahkemesi kararı ile kapatıldığına dikkat çekmiş, DTP’nin Kürt sorununa barışçıl çözümler sunma hedefini her alanda vurgulamasının altını çizmiştir¹¹¹.

¹⁰⁶ *Handyside v. The United Kingdom*, p. 48, *Christian Democratic People’s Party v. Moldova*, p. 68.

¹⁰⁷ *Greer*, s. 14.

¹⁰⁸ *Refah Partisi v. Türkiye (Büyük Daire)*, p. 104.

¹⁰⁹ *Refah Partisi v. Türkiye (Daire)*, p. 52.

¹¹⁰ *Herri Batasuna and Batasuna v. Spain*, p. 63.

¹¹¹ *DTP v. Türkiye*, p. 81.

Belirtilmelidir ki insan haklarının sınırlandırılması her durumda demokrasinin ilkeleri ile düzenlenmiş toplum hayatında meydana gelen düzensizliklere karşı alınan bir önlemdir. Bu nedenle bu sınırlandırmanın temel amacı toplumun olağan düzeninin yeniden kurulması olmalıdır. Bu sınırlandırma, gerçekleştirmek istediği amacı aşmayacak bir biçimde belirlenmelidir¹¹². Bu nedenle mahkemenin gereklilik incelemesinde değerlendirdiği ikinci husus korunmak istene meşru amaç ile müdahale arasında ölçülülük olup olmadığıdır¹¹³. Bastıran bir toplumsal ihtiyaca cevap verse dahi ölçüsüz olan bir müdahale, 11. maddeye ilişkin bir ihlal kararının çıkmasına sebep olacaktır.

Mahkeme gereklilik incelmesinin her iki ayağında da ulusal takdir marjının varlığından söz etse de bu takdir Avrupa denetimi ile mümkün görülmüştür¹¹⁴. Mahkeme gereklilik incelemesini yaparken ilgili ulusal otoritelerin yerine geçip bir karar vermektense ziyade kullanılan ulusal takdiri m.11 kapsamında gözden geçirmektir. Bu mahkemenin incelemesini, özellikle takdir hakkının makul, dikkatli ve hakkaniyete uygun kullandığının tespitine hasretmesi anlamına gelmemektedir. Mahkeme başvuru ışığında yakınılan müdahaleye bir bütün olarak bakmalı ve yapılan müdahalenin meşru amaçla ölçülü olup olmadığına ve ulusal makamların bu müdahaleyi haklı kılmak için ileri sürdüğü nedenlerin uygun ve yeterli olduğuna karar vermelidir. Mahkeme m.11’de ortaya konulan ilkelere uygun standartların ulusal makamlarca uygulandığına ve ulusal makamlarca verilen kararın ilgili bulguların kabul edilebilir bir değerlendirilmesine dayandığı konusunda tatmin olmalıdır¹¹⁵. Herri Batasuna ve Batasuna v. İspanya kararında İspanya’nın özerklikler sistemine ve ayrılıkçı partilere tanınan geniş alana vurgu yaparak, partilerin kapatılmasını haklı bulan Mahkeme; DTP kararında Türkiye’nin Güneydoğusunda yaklaşık 1985 yılından bu yana güvenlik güçleri ile PKK üyeleri arasında can kayıplarına yol açan ciddi sıkıntıların yaşandığı ve güvenlik bakımından var olan durumu ağırlaştıracak nitelikteki açıklamalar ya

---

¹¹² Tümay (2011), s. 3.

¹¹³ *Handyside v. The United Kingdom*, p. 48, *Christian Democratic People’s Party v. Moldova*, p. 68.

¹¹⁴ *Handyside v. The United Kingdom*, p. 48, *Christian Democratic People’s Party v. Moldova*, p. 68.

¹¹⁵ *Christian Democratic People’s Party v. Moldova*, p. 70.

da eylemler konusunda mercilerin duyduğu endişelerin farkında olduğunu belirtmekle birlikte Partinin, kendi üyelerinin ya da yerel yöneticilerinin terörizme dolaylı bir destek olarak yorumlanabilecek nitelikteki eylem veya konuşmalarıyla açıkça mesafeli olmamasının kamu düzeni veya başkasının hak ve özgürlüklerinin korunması üzerinde nispeten sınırlı bir potansiyel etki yarattığı kanısına varmıştır. Bu sınırlı etki nedeniyle Mahkeme, DTP'nin temelli kapatılmasının izlenen amaçlarla orantılı olarak kabul edilemeyeceğine karar vermiştir¹¹⁶.

---

¹¹⁶ DTP v. Türkiye, p. 98, 109.